

Я. О. КОРОТАШ,
аспірант Міжрегіональної академії управління
персоналом

ВИПЛАТА ДИВІДЕНДІВ УЧАСНИКАМ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ У ВИПАДКУ НЕВНЕСЕННЯ НИМИ ВКЛАДІВ ДО СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ ТОВАРИСТВА

Стаття присвячена проблемі виплати дивідендів учасникам товариства з обмеженою відповідальністю у випадку невнесення ними своїх вкладів до статутного капіталу товариства. Здійснено комплексний аналіз законодавства, законопроектів та наукових праць та запропоновано внести зміни до вітчизняного законодавства.

Ключові слова: товариство з обмеженою відповідальністю, статутний капітал, вклад до статутного капіталу, невнесення, дивіденди.

Постановка проблеми. Проблемам правового статусу дивідендів та порядку їх виплати в господарських товариствах загалом та в товариствах з обмеженою відповідальністю зокрема присвятили свої праці значна кількість вітчизняних науковців-юристів та економістів. Зокрема, цих питань у своїх працях торкалися В. М. Кравчук, О. С. Янкова, А. С. Ларіонова, Д. Ю. Циплюк та ін. У той же час проблема нарахування та виплати дивідендів учасникам товариства з обмеженою відповідальністю, що не виконали свій обов'язок із внесення вкладу до статутного капіталу товариства, залишається фактично недослідженою – її врегулюванню присвячено лише положення одного з актуальних проектів закону про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю. У зв'язку з цим метою даного дослідження є визначення доцільності та необхідності законодавчого закріплення застосування обмежень із нарахування та виплати дивідендів учасникам, що не внесли свій вклад до статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю. Об'єктом даного дослідження є сукупність правовідносин, які регулюють правовий статус нарахування та виплати дивідендів учасникам товариства з обмеженою відповідальністю, що не виконали свій обов'язок із внесення вкладу до статутного капіталу. Предметом даного дослідження виступають норми українського законодавства, актуальні законопроекти та наукові праці з цього питання.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи ст. 10 ЗУ «Про господарські товариства», ст. 116 ЦК України, статті 88, 167 ГК України та підп. 14.1.90 ст. 14 ПК України можна дійти висновку, що під дивідендами законодавець розуміє частку прибутку товариства, що одержана його учасником у встановленому порядку [1; 2; 3; 4]. Більш розгорнуте визначення цього поняття міститься в підп. 14.1.49 ст. 14 ПК

України, який визначає дивіденди як платіж, що здійснюється юридичною особою – емітентом корпоративних прав на користь власника таких корпоративних прав у зв'язку з розподілом частини його прибутку, розрахованого за правилами бухгалтерського обліку [4]. Саме ж Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» в абз. 3 п. 4 містить, як видається, детальне роз'яснення поняття «дивіденди» – під ним розуміється частина чистого прибутку, розподілена між учасниками (власниками) відповідно до частки їх участі у власному капіталі підприємства [5].

Урегулювання порядку виплати дивідендів учасникам товариства з обмеженою відповідальністю майже повністю делеговане законодавцем на розсуд товариства. Так, ч. 2 ст. 4 ЗУ «Про господарські товариства» та ч. 4 ст. 57 ГК України передбачають, що в установчих документах будь-якого господарського товариства повинна міститися інформація щодо порядку розподілу прибутків товариства [1; 3]. Стаття 59 ЗУ «Про господарські товариства» відносить до компетенції вищого органу товариства з обмеженою відповідальністю (загальних зборів учасників) встановлення порядку розподілу прибутку, строку та порядку виплати частки прибутку (дивідендів) [1]. Міністерство юстиції України, аналізуючи законодавство, в листі № 379-0-2-11-8.1 від 10.07.2011 р. прийшло до думки про делегування законодавцем повноважень із врегулювання виплати дивідендів самому товариству [6]. Слід зауважити, що, незважаючи на положення законів, для ряду товариств, у структурі власності яких частка держави перевищує певний встановлений рівень, Кабінет Міністрів України своєю постановою встановлює базовий норматив відрахування частки прибутку [7].

Загалом вважаємо, що установчі документи можуть містити як загальне положення про віднесення на розсуд загальних зборів порядку розподілу прибутків, строку та порядку виплати дивідендів, так і навпаки – загальні збори можуть прийняти рішення про чітке їх регулювання в статуті товариства, і жоден з цих підходів не суперечитиме чинному законодавству. Деякі науковці, крім рекомендацій із закріплення в статуті будь-якого господарського товариства строку та періодичності виплати дивідендів, радять також передбачати в статуті «відповідальність виконавчого органу господарського товариства у разі неповної та несвоєчасної виплати оголошених дивідендів» [8, с. 329]. Презюємо, що така міра має право на існування, хоча видається другою лінією захисту інтересів учасників товариства від дій недобросовісного виконавчого органу (під першою лінією захисту маємо на увазі правильно побудовану та закріплену в статуті систему управління товариством з розмежуванням компетенції його органів та встановлення засобів їх стримувань і противаг, а також правильно сформульований контракт із керівником товариства/членами колегіального виконавчого органу із зазначенням прав та обов'язків, а також підстав притягнення до відповідальності та усунення з посади).

Зважаючи на існуюче регулювання питання виплати дивідендів у товаристві з обмеженою відповідальністю, закономірно, що проблема їх виплати учасникам, які не виконали свого обов'язку із внесення вкладу, на законодавчому рівні не врегульована зовсім і право таких учасників на одержання дивідендів не обмежене нормативно-правовими актами. Вітчизняні науковці та законотворці теж не приділили їй уваги, та все ж автори проекту Закону «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», що виставлений на обговорення Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, запропонували шлях її вирішення. Так, ч. 2 ст. 28 цього проекту передбачає, що «Товариство не має права виплачувати дивіденди учаснику, який повністю або частково не вніс свій вклад до статутного капіталу товариства» [9].

Позитивом цього підходу є встановлення відповідальності у вигляді заборони на виплату дивідендів недобросовісному учаснику, що фактично не пропонувався раніше. Але його імплементація не здатна вирішити значну частину існуючих проблем. Так, забороняється не *прийняття рішення про виплату дивідендів* недобросовісному учасникові, а власне *сама їх виплата*. Очевидно, що слідуючи цій позиції, товариство вправі прийняти рішення про виплату дивідендів учаснику, що не вніс (частково вніс) вклад до статутного капіталу, та не виплачувати їх доти, поки вклад не буде внесено у повному обсязі. Як

результат, може виникнути патова ситуація: учасник, що не виконав обов'язку із внесення вкладу, після прийняття рішення про виплату всім учасникам товариства дивідендів виходить зі складу товариства. Як результат, товариство залишається боржником із виплати дивідендів такому учаснику, адже виконати обов'язок із внесення вкладу вже неможливо. Більше того, учасник може звернутися до суду із вимогою про стягнення нарахованих дивідендів, обґрунтовуючи свою вимогу, наприклад, припиненням існування негативних наслідків невнесення вкладу саме ним – оскільки особа вже не є учасником товариства, решта його учасників повинні самостійно вирішувати долю статутного капіталу та порядок його формування, а особа, що вийшла, більше не в змозі брати участь у прийнятті та виконанні таких рішень. Слід також зауважити, що запропонована норма не стимулює добросовісних учасників вчиняти передбачені законом дії із виключення недобросовісних учасників чи зменшення статутного капіталу товариства або його ліквідації, адже виплата дивідендів їм жодним чином не залежить від сформованості статутного капіталу.

Вважаємо, що законотворча діяльність повинна спрямовуватися в першу чергу на усунення *причин виникнення* правопорушень, а не їх негативних наслідків. Крім того, нетолерування законодавцем навіть найдрібніших проявів недобросовісності (та створення відповідних умов для інших учасників суспільного життя) призводить до підвищення рівня правосвідомості – дослідження протилежного свідчать, що збільшення рівня кримінальної та асоціальної поведінки на пряму залежить від збільшення кількості її відкритих проявів та відсутності адекватної реакції на неї з боку держави [10; 11]. Зважаючи на те, що заборона виплати дивідендів є наслідком невиконання учасником свого обов'язку із внесення вкладу, необхідно не тільки передбачити санкції для недобросовісного учасника, але й стимулювати всіх учасників виконувати свої обов'язки та у випадку допущення порушення одним із них – максимально швидко використати передбачені законом інструменти для усунення такого порушення. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне заборонити прийняття рішень про виплату дивідендів у товариствах з обмеженою відповідальністю, статутний капітал яких не сформовано. Для цього слід доповнити ст. 144 ЦК України (додавши частину сім) та ст. 52 ЗУ «Про господарські товариства» (додавши частину шість) положенням такого змісту: «Прийняття рішення про розподіл прибутку товариства з обмеженою відповідальністю допускається після внесення всіма його учасниками вкладів у повному обсязі». Дотримуємось думки, що наявність такого положення стимулюватиме учасників товариства з обмеженою відпо-

відальністю виконувати свої обов'язки із внесення вкладів, а у випадку невиконання такого обов'язку іншими з учасників – приймати одне з передбачених законодавством рішень.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що законодавство практично не регулює порядок розподілу прибутку, строк та порядок виплати дивідендів, залишаючи врегулювання цього питання на розсуд товариства; винятком є лише ряд товариств, у структурі власності яких частка держави перевищує певний встановлений рівень – для них Кабінет Міністрів України своєю постановою встановлює базовий норматив відрахування частки прибутку.

Зважаючи на існуюче регулювання питання виплати дивідендів, цілком зрозуміло, що проблема їх виплати учасникам, які не виконали свого обов'язку із внесення вкладу, на законодавчому рівні не врегульована зовсім і право таких учасників на одержання дивідендів не обмежене нормативно-правовими актами. Вітчизняні науковці та законотворці теж не приділяли їй увагу, та все ж автори проекту Закону «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», що виставлений на обговорення Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, запропонували вирішити її шляхом встановлення заборони на виплату дивідендів учаснику, що не виконав свій обов'язок із внесення вкладу. Позитивом цього підходу є встановлення відповідальності у вигляді

заборони на виплату дивідендів недобросовісному учаснику, що фактично не пропонувалося раніше. У той же час його імплементація не вирішить значну частину існуючих проблем, адже саме нарахування дивідендів недобросовісному учаснику не забороняється, що може призвести до виникнення патової ситуації в майбутньому (наприклад, вихід зі складу учасників товариства недобросовісної особи, якій нараховано дивіденди), а добросовісні учасники (через відсутність обмеження їх права на нарахування та одержання дивідендів) не мають стимулу виключати порушника із лав товариства чи приймати рішення про зменшення статутного капіталу або ліквідацію товариства. У зв'язку з цим запропоновано закріпити в законодавстві положення, яке, з одного боку, стимулюватиме учасників виконувати свої обов'язки із внесення вкладів та не спричинить виникнення патових ситуацій, а з іншого боку – стимулюватиме учасників приймати одне з передбачених законодавством рішень щодо тих, хто не виконав свій обов'язок із внесення вкладу до статутного капіталу. Для цього пропонується доповнити ст. 144 ЦК України (додавши частину сім) та ст. 52 ЗУ «Про господарські товариства» (додавши частину шість) положенням такого змісту: «Прийняття рішення про розподіл прибутку товариства з обмеженою відповідальністю допускається після внесення всіма його учасниками вкладів у повному обсязі».

ЛІТЕРАТУРА

1. Про господарські товариства : Закон України від 19 верес. 1991 р. № 1576-ХІІ // Відом. Верхов. Ради України. – 1991. – № 49. – С. 682.
2. Цивільний кодекс України : від 16.01.2003 № 435-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – № 40–44. – С. 356
3. Господарський кодекс України : від 16 січ. 2003 р. № 436-IV // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 11. – С. 462.
4. Податковий кодекс України : від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 92. – С. 3248.
5. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку [Електронний ресурс] : наказ М-ва фінансів України від 29 листоп. 1999 р. № 290. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>
6. Щодо виплати дивідендів [Електронний ресурс] : лист М-ва юстиції України від 10 липня 2011 р. № 379-0-2-11-8.1. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0379323-11>.
7. Про затвердження базового нормативу відрахування частки прибутку, що спрямовується на виплату дивідендів за результатами фінансово-господарської діяльності у 2015 році господарських товариств, у статутному капіталі яких є корпоративні права держави [Електронний ресурс] : Постанова Каб. Міністрів України від 23 берез. 2016 р. № 228. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/228-2016-%D0%BF>.
8. Ларіонова А. С. Виплата дивідендів засновникам-резидентам / А. С. Ларіонова, Д. Ю. Циплюк // Фінанси, облік і аудит. – 2012. – № 19. – С. 327–334.
9. Проект Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=58e908fa-bf79-4303-880b-2a4304bc1436&title=ProjektZakonuUkrainiproTovaristvaZObmezhenoiuTaDodatkovoiuVidpovidalnistiu>.

10. James Q. Wilson Broken windows [Електронний ресурс] / James Q. Wilson, George L. Kelling. – Режим доступу: http://www.manhattan-institute.org/pdf/_atlantic_monthly-broken_windows.pdf.
11. Kees Keizer. The spreading of disorder [Електронний ресурс] / Kees Keizer, Siegwart Lindenberg, Linda Steg. – Режим доступу: <http://science.sciencemag.org/content/322/5908/1681.abstract>.

REFERENCES

1. Pro hospodarski tovarystva : Zakon Ukrainy vid 19 veresnia 1991 r. N 1576-XII [On Corporations Law of Ukraine of 19 September 1991 r. Number 1576-XII] (1991). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Supreme Council of Ukraine*, 49, 682 [In Ukrainian].
2. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 N 435-IV [The Civil Code of Ukraine of 16.01.2003 number 435-IV] (2003) *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – Supreme Council of Ukraine*, 40–44, 356 [In Ukrainian].
3. Hospodarskyi kodeks Ukrainy vid 16 sichnia 2003 N 436-IV [Economic Code of Ukraine on January 16, 2003 №436-IV] (2003) *Ofitsiyni Visnyk Ukrainy. – The Official Bulletin Of Ukraine*, 11, 462 [In Ukrainian].
4. Podatkovyi kodeks Ukrainy vid 02 hrudnia 2010 N 2755-VI [Tax Code of Ukraine on December 2, 2010 №2755-VI] (2010) *Ofitsiyni Visnyk Ukrainy. – The Official Bulletin Of Ukraine*, 92, 3248 [In Ukrainian].
5. Pro zatverdzhennia polozhennia (standartu) bukhhalterskoho obliku: Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 29 lystopada 1999 r. N 290 [On approval of provisions (standards) of accounting: Order of the Ministry of Finance of Ukraine of 29 November 1999 r. №290.] *zakon5.rada.gov.ua* Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99> [In Ukrainian].
6. Shchodo vyplaty dyvidendiv: Lyst Ministerstva yustytzii Ukrainy vid 10 lypnia 2011 r. N379-0-2-11-8.1 [Regarding the dividend payment: Letter of the Ministry of Justice of Ukraine on 10 July 2011 r. №379-0-2-11-8.1] *zakon5.rada.gov.ua* Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0379323-11> [In Ukrainian].
7. Pro zatverdzhennia bazovoho normatyvu vidrakhuvannia chastky prybutku, shcho spriamovuietsia na vyplatu dyvidendiv za rezultatamy finansovo-hospodarskoi diialnosti u 2015 rotsi hospodarskykh tovarystv, u statutnomu kapitali yakykh ye korporatyvni prava derzhavy : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 bereznia 2016 r. N228 [Approval of the basic regulation allocations share profit used for dividend payments by results of financial and economic activity in 2015, commercial companies, whose authorized capital is the corporate law of the State: Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 23, 2016 №228] Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/228-2016-%D0%BF> [In Ukrainian].
8. Larionova A. S. Tsypluk D. Yu. (2012) Vyplata dyvidendiv zasnovnykam-rezydentam [Payment of dividends to the founders of the resident] *Finansy, oblik i audyt. – Finance, accounting and auditing* 19, 327–334 [In Ukrainian].
9. Proekt Zakonu Ukrainy «Pro tovarystva z obmezhenoiu ta dodatkovoiu vidpovidalnistiu» [Draft Law of Ukraine «On limited and additional liability»] (n.d.) *www.me.gov.ua* Retrieved from: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=58e908fa-bf79-4303-880b-2a4304bc1436&title=ProektZakonuUkrainiproTovaristvaZOObmezhenoiuTaDodatkovoiuVidpovidalnistiu> [In Ukrainian].
10. James Q. Wilson, George L. Kelling Broken windows. *www.manhattan-institute.org* Retrieved from http://www.manhattan-institute.org/pdf/_atlantic_monthly-broken_windows.pdf [In English].
11. Kees Keizer, Siegwart Lindenberg, Linda Steg The spreading of disorder. *science.sciencemag.org* Retrieved from: <http://science.sciencemag.org/content/322/5908/1681.abstract> [In English].

Я. А. КОРОТАШ

аспирант Межрегиональной академии управления персоналом

ВЫПЛАТА ДИВИДЕНДОВ УЧАСТНИКАМ ОБЩЕСТВА С ОГРАНИЧЕННОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТЬЮ В СЛУЧАЕ НЕВНЕСЕНИЯ ИМИ ВКЛАДОВ В УСТАВНЫЙ КАПИТАЛ ОБЩЕСТВА

Статья посвящена проблеме выплаты дивидендов участникам общества с ограниченной ответственностью в случае невнесения ими своих вкладов в уставный капитал общества. Осуществлен комплексный анализ законодательства, законопроектов и научных трудов и предложено внести изменения в отечественное законодательство.

Ключевые слова: общество с ограниченной ответственностью, уставный капитал, вклад в уставный капитал, невнесение, дивиденды.

Y. O. KOROTASH

Postgraduate of Interregional Academy of Personnel Management

PAYMENTS OF DIVIDENDS TO PARTICIPANTS OF LIMITED LIABILITY COMPANY IN CASE OF NONPAYMENT BY THEM THEIR CONTRIBUTIONS TO CHARTER CAPITAL

This article is devoted to the problem of payments of dividends to participants of limited liability company in case of nonpayment by them their contributions to charter capital. Issue of timely payment of contributions to charter capital is very burning, so regulation of payment dividends to unfair company participants is actual.

Analyzing Ukrainian legislation, the decision about lack of regulation of dividends payment process was made – currently laws transmit it to competence of general participants meeting. The only exception are LLC's, owned or co-owned (for certain percent) by state – Cabinet of Ministers of Ukraine prescribes minimal percent of recoupment of dividends for them. Naturally, any restrictions for unfair participants (who haven't made a contribution to charter capital) aren't prescribed and scientists haven't explored this problem. Only draft of the law «About Limited and Additional liability Companies» (proposed by Ministry of economic development and trade of Ukraine) proposes to abandon payments of dividends to unfair LLC participants, but does not provide the prohibition of calculation of dividends to such participants.

Author made decision about insufficient of such measure due to its implementation can bring us to stalemate. For example: unfair participants write statement about exit from the company after calculation of dividends was made; on the one side, company can't pay dividends to this person, on the other side – this person can't make a contribution to charter capital (due to he isn't participant of the company anymore). As the result, the possibility of trial is very high. Besides, other participants do not have a stimulus to exclude unfair participant (or take any other action, prescribed by law), as their dividends are paid as usual.

So, as the **result**, it was proposed to amend Civil Code of Ukraine and to Law of Ukraine «On business companies» in order forbid calculating and paying dividends to all participants of limited liability company till charter capital will be fully formed. It is considered this measure will help to resolve a problem with payment of contributions to charter capital, and if they won't be paid – will stimulate fair participants to exclude unfair participants (or take any other action, prescribed by law) in order to calculate and receive dividends.

Key words: limited liability company, charter capital, contribution to charter capital, nonpayment, dividends.